
Onbewerkte versie vooraf

Distr.: Algemeen
15 maart 2019

Origineel: Engels

Mensenrechtenraad Veertigste sessie

25 februari–22 maart 2019

Agendapunt 7

**De mensenrechtensituatie in Palestina en andere landen
bezette Arabische gebieden**

Rapport van de Speciale Rapporteur over de situatie van de mensenrechten in de sinds 1967 bezette Palestijnse gebieden*

Nota van het secretariaat

Het Secretariaat heeft de eer de Mensenrechtenraad het rapport van de Speciale Rapporteur over de mensenrechtensituatie in de sinds 1967 bezette Palestijnse gebieden over te dragen, ingediend overeenkomstig resolutie 1993/2A van de Commissie voor de Rechten van de Mens en resolutie 5/1 van de Mensenrechtenraad. Hierin onderzoekt de Speciale Rapporteur de huidige situatie. de mensenrechtensituatie in de bezette Palestijnse gebieden, met bijzondere aandacht voor de toegang tot natuurlijke hulpbronnen en de aantasting van het milieu.

* Het huidige rapport werd na de deadline ingediend om de meest recente ontwikkelingen weer te geven.

I. Inleiding

1. Het huidige rapport wordt ingediend door de huidige speciale rapporteur voor de mensenrechten Raad overeenkomstig resolutie 1993/2 A van de Commissie voor de Rechten van de Mens en resolutie 5/1 van de Raad voor de Rechten van de Mens.

2. De speciale rapporteur wil er nogmaals de aandacht op vestigen dat hem geen toegang is verleend tot het bezette Palestijnse gebied, noch dat zijn verzoeken om de permanente vertegenwoordiger van Israël bij de Verenigde Naties te ontmoeten, zijn gehonoreerd. De speciale rapporteur benadrukt nogmaals dat een open dialoog met alle partijen een essentieel onderdeel is van zijn werk ter ondersteuning van de bescherming en bevordering van de mensenrechten. Hij merkt verder op dat toegang tot het bezette Palestijnse gebied een sleutelement is in de ontwikkeling van een alomvattend begrip van de mensenrechtensituatie ter plaatse. Hoewel hij erkent dat

Hij betreurt het gebrek aan mogelijkheden om veel van deze groepen te ontmoeten, zowel vanwege zijn uitsluiting van het gebied als vanwege de obstakels die veel mensen tegenkomen als ze een uitreisvergunning willen van de Israëlische autoriteiten, met name vanuit Gaza. Het voorbeeldige werk van ervaren en competente maatschappelijke organisaties vormt een uitstekende basis voor zijn werk.

3. Dit rapport is voornamelijk gebaseerd op schriftelijke bijdragen en overleg met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld, slachtoffers, getuigen en vertegenwoordigers van de Verenigde Naties. De speciale rapporteur ondernam zijn jaarlijkse missie naar de regio van 25 tot en met 29 juni 2018, waarbij hij naar Amman, Jordanië, reisde.

In het huidige rapport richt de Speciale Rapporteur zich op de mensenrechten en schendingen van het humanitair recht die door Israël worden begaan, overeenkomstig zijn mandaat. 1 Het mandaat van de Speciale Rapporteur richt zich op de verantwoordelijkheden van de bezettende macht, hoewel hij opmerkt dat mensenrechtenschendingen door welke statelijke of niet-statelijke actor dan ook betreurenswaardig zijn en de vooruitzichten op vrede alleen maar belemmeren.

5. De Speciale Rapporteur wil zijn waardering uitspreken voor de volledige medewerking aan zijn mandaat, zoals verleend door de regering van de staat Palestina. De Speciale Rapporteur erkent voorts het essentiële werk van maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers om een omgeving te creëren waarin mensenrechten worden gerespecteerd en schendingen van mensenrechten en het internationaal humanitair recht niet straffeloos en zonder getuigen worden begaan.

6. Dit rapport bestaat uit twee delen. Ten eerste biedt het een overzicht van de huidige mensenrechtensituatie in de bezette Palestijnse gebieden. Deze bespreking, hoewel niet uitputtend, beoogt de aandacht te vestigen op de mensenrechtenproblemen die de speciale rapporteur als bijzonder urgent heeft aangemerkt. In het tweede deel van het rapport onderzoekt de speciale rapporteur de toegang tot natuurlijke hulpbronnen en de aantasting van het milieu in de bezette Palestijnse gebieden.

II. Huidige mensenrechtensituatie

Palestijnen die onder bezetting leven, raken steeds wanhopiger, aangezien de bezetting al twee halve eeuw aanhoudt en de mensenrechtensituatie met de dag verslechtert. Hoewel het niet mogelijk is een volledig overzicht te geven van alle mensenrechtenkwesties in de periode sinds het laatste rapport van de Rapporteur aan de Mensenrechtenraad,² wil de Rapporteur graag een aantal situaties benadrukken die op dit moment bijzondere aandacht verdienen. Dit omvat met name de demonstraties in Gaza en de aanhoudende humanitaire en mensenrechtencrisis voor de inwoners van Gaza; de voortdurende bouw van nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever, waaronder Oost-Jeruzalem, samen met beslissingen die de weg lijken te effenen voor massale uitzettingen van Palestijnen in Oost-Jeruzalem; en tot slot de situatie van mensenrechtenverdedigers, een kwestie waarop de Rapporteur zich eerder richtte in zijn eerste rapport aan de Mensenrechtenraad (A/HRC/34/70).

¹ Zoals gespecificeerd in het mandaat van de Speciale Rapporteur zoals vastgelegd in resolutie 1993/2.

² A/HRC/37/75

A. Gaza

8. De humanitaire en mensenrechtencrisis in Gaza, evenals de veiligheid van de bevolking, verslechterde aanzienlijk in 2018, wat tot uiting kwam in het hoge verlies aan mensenlevens en het hoge aantal gewonden onder Palestijnen. De meeste slachtoffers vielen in het kader van grootschalige demonstraties langs de Israëlische omheining van Gaza, bekend als de "Grote Mars van Terugkeer". De demonstraties, die op 30 maart 2018 begonnen,³ riepen op tot het recht op terugkeer voor Palestijnse vluchtelingen en een einde aan de blokkade van Gaza. Hoewel grotendeels vreedzaam, zouden sommige demonstranten banden in brand hebben gestoken, stenen en molotovcocktails hebben gegooid en vliegers met brandbommen over de omheining naar Israël hebben laten vliegen. Hoewel gewelddadigheden moeten worden veroordeeld, rijzen er ernstige zorgen over het buitensporige geweld dat Israël tegen de demonstranten heeft gebruikt.⁴ Tussen 30 maart 2018 en 31 december 2018 werden 180 Palestijnen gedood door Israëlische veiligheidstroepen in het kader van demonstraties, waaronder meer dan 30 kinderen.⁵ terwijl nog eens 24.000 gewond raakten. Van de gewonden zouden naar schatting 1.200 langdurige ledemaatreconstructie en uitgebreide revalidatie nodig hebben.⁶ In dezelfde periode werd 1 Israëliër gedood en raakten er 3 gewond. In totaal werden in 2018 260 Palestijnen in Gaza door Israëlische troepen gedood.⁷ het hoogste dodental sinds het conflict in Gaza in 2014.

Toegang tot gezondheidszorg

9. Als reactie op de demonstraties heeft Israël de blokkade van Gaza aangescherpt. Deze extra strafmaatregelen hebben een nadelige impact gehad op een toch al onhoudbare situatie voor de Palestijnse bestaansmiddelen en het welzijn. Vergunningen voor reizen buiten Gaza zijn ernstig beperkt, evenals de import en export van goederen, waaronder de doorvoer van essentiële brandstofvoorraden naar Gaza. Vooral medische patiënten zijn getroffen, hetzij door de weigering van uitreisvergunningen, hetzij door de verslechterende omstandigheden in ziekenhuizen in Gaza. en het gebrek aan benodigde voorraden en elektriciteit. In oktober 2018 was bijna de helft van de essentiële medicijnen in Gaza volledig uitgeput.⁸ Israël bleef patiënten verbieden Gaza te verlaten voor medische behandeling – inclusief levensreddende zorg – wanneer er een familieband met Hamas bestond.⁹ Een dergelijk alomvattend reisverbod, dat erop gericht is de Politieke druk op Hamas vertegenwoordigt een vorm van collectieve bestraffing die verboden is onder artikel 33 van de Vierde Geneefse Conventie. Een positieve ontwikkeling is dat het Israëlische Hoogerechtshof deze praktijk in zijn uitspraak van augustus 2018 heeft verworpen.¹⁰

Realisatie van economische en sociale rechten

10. Nu de blokkade van Gaza zijn twaalfde jaar ingaat, is de economie vrijwel ingestort. het dagelijkse lijden van de bevolking verergert. Het genieten van de meest basale sociaaleconomische rechten – werk, gezondheidszorg, huisvesting, voedsel, water en sanitaire voorzieningen – is een luxe die schaars is, als die er al is. De statistieken laten de schrijnende realiteit van het leven in Gaza zien; 95% van de

³ De demonstraties waren ten tijde van de berichtgeving nog steeds aan de gang.

⁴ Volgens de Basisprincipes inzake het Gebruik van Geweld moeten wetshandhavers een onmiddellijke bedreiging voor het leven of ernstig letsel zien om het gebruik van dodelijk geweld te mogen toestaan. Zie A/HRC/73/447 par. 12, met referenties.

⁵ <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-snapshot-slachtoffers-context-demonstraties-en-vijandigheden-gaza-30-maart-31-0>

⁶ Volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) pp.2-3 http://www.emro.who.int/images/stories/palestine/documents/WHO_Health_Cluster_SitRep_23_Sep_-_6_okt_2018.pdf?ua=1

⁷ Voor de periode van 1 januari tot en met 31 december

⁸ 2018 <https://www.ochaopt.org/data/casualties?tab=palestinianfatalities&tab=palestinianfatalities> 44%, volgens de centrale drugswinkel van Gaza en gerapporteerd door Human Rights Watch <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/israel/palestine>

⁹ <https://www.timesofisrael.com/government-to-ban-all-humanitarian-visits-to-israel-by-amas-members/> . De beperking van de toegang tot behandeling is ook gebruikt in gevallen waarin een patiënt een familielid heeft dat zonder vergunning op de Westelijke Jordaanoever woont. <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-gazan-patients-face-new-limitation-on-travel-for-medical-treatment-1.6573119>

¹⁰ <https://www.i24news.tv/en/news/international/middle-east/182789-180827-israel-s-high-court-allows-vitale-medische-behandeling-aan-familieleden-van-amas>

¹¹ <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/25/cash-strapped-gaza-and-an-economy-in-collapse-put-palestinian-basic-needs-at-risk>

de bevolking heeft geen toegang tot schoon water,¹² terwijl de rioolcrisis heeft geleid tot een 13 acuut gevaar voor een endemische ziekte-uitbraak.

Het werkloosheidspercentage in de bezette

Palestijnse gebieden is het hoogste ter wereld, aldus de Internationale Arbeidsorganisatie.¹⁴ In Gaza is specifiek meer dan de helft van de beroepsbevolking werkloos, met 78% van de vrouwen zonder werk.¹⁵ De situatie voor jongeren in Gaza – die bijna 30% van de bevolking uitmaken¹⁶ – is bijzonder nijpend; 70% is werkloos volgens de Wereldbank.¹⁷ De sombere economische vooruitzichten, in combinatie met het constante klimaat van angst en onzekerheid veroorzaakt door de vijandelijkheden, hebben een ernstige impact gehad op de geestelijke gezondheid van de bevolking. Volgens het Humanitarian Country Team lijden 210.000 inwoners van Gaza al aan ernstige of matige psychische stoornissen, terwijl in de nasleep van het geweld rond de Grote Mars van Terugkeer nog eens 52.098 mensen, waaronder 26.049 kinderen, behoefte hebben aan geestelijke gezondheidszorg en psychosociale ondersteuning (MHPSS).

18

11. Armoede in Gaza is wijdverbreid; 53% van de bevolking moet rondkomen van minder dan 4,6 USD per dag, terwijl twee derde van hen rondkomt van minder dan 3,6 USD per dag.¹⁹ Toegang tot voedsel is een van de meest fundamentele uitdagingen voor de bevolking van Gaza, waar 68% van de huishoudens ernstig of matig voedselonzekeer is.²⁰ Hoewel de inwoners van Gaza over vruchtbare landbouwgrond en 40 km kustlijn beschikken, heeft de Israëlische blokkade de mogelijkheid om de binnenlandse voedselbronnen die beschikbaar zijn via landbouw en visserij, op de juiste manier te benutten, ernstig beperkt. De strikte beperkingen op viswateren – die op bepaalde punten zijn teruggebracht tot slechts drie zeemijl²¹ – hebben ernstig belemmerd in het levensonderhoud van de vissers in Gaza, van wie 95% al onder de armoedegrens leeft.²² Vissers worden routinematig achtervolgd door Israëlische veiligheidstroepen wanneer ze naar verluidd de toegestane viszone hebben overschreden, wat resulteert in arrestaties, inbeslagname van vaartuigen en in extreme gevallen het gebruik van dodelijk geweld door Israëlische veiligheidstroepen. In de afgelopen twee jaar hebben Israëlische veiligheidstroepen twee vissers gedood en tientallen gewond met rubberen kogels.²³ Hoewel de maritieme beperkingen onlangs zijn uitgebreid tot twaalf zeemijl,

²⁴ Ze zijn nog steeds onderhevig aan frequente wijzigingen, wat voor onzekerheid onder vissers zorgt, en ze voldoen in ieder geval nog lang niet aan de 20 zeemijl die is vastgesteld in de Israëlisch-Palestijnse interim-overeenkomst over de Westelijke Jordaanoever en de Gazastrook uit 1995.²⁵

12. Het landbouwpotentieel van de Gazastrook is eveneens ondermijnd door de blokkade, waarbij ongeveer 35% van het landbouwareaal binnen een door Israël afgedwongen “bufferzone” valt.²⁶

¹² <https://www.unrwa.org/waar-we-werken/gazastrook>

¹³ <https://www.ochaopt.org/content/studie-waarschuwt-dat-de-water-sanitatiecrisis-in-Gaza-mogelijk-ziekte-uitbraak-en-mogelijke-epidemie-kan-veroorzaken>.

¹⁴ https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_630876/lang-en/index.htm.

¹⁵ Rapport van de Wereldbank, p. 9 (27 september 2018) <http://documents.worldbank.org/curated/en/413851537281565349/pdf/129986-REVISED-World-Bank-Sept-2018-AHLC-Report-final.pdf>.

¹⁶ Gegevens van het Palestijnse Centraal Bureau voor de Statistiek, 2017. Jeugd omvat personen in de leeftijd van 15 tot 29 jaar <http://www.pcbs.gov.ps/post.aspx?lang=en&ItemID=3215>.

¹⁷ <http://www.worldbank.org/en/country/westbankandgaza/overview>

¹⁸ Humanitair landenteam in het bezette Palestijnse gebied, “Humanitaire behoeften 2019

Overzicht” p. 17

https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/humanitarian_needs_overview_2019-%281%29.pdf.

¹⁹ Ibid., blz. 7.

²⁰ Ibid., blz. 24.

²¹ Ibid., blz. 24.

²² https://www.btselem.org/gaza_strip/20190211_gaza_fishermen_plight_due_to_israeli_restrictions.

²³ Ibid.

²⁴ Vanaf januari 2019 <https://www.timesofisrael.com/israel-to-reopen-gaza-crossing-extend-fishing-zone-if-quiet-remains/>.

²⁵ Artikel XIV van de Israëlisch-Palestijnse interimovereenkomst Artikel XIV – Bijlage I, 28 september 1995

<https://mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/the%20israeli-palestinian%20interim%20agreement%20-%20annex%20i.aspx>.

²⁶ Palestijns Centrum voor de Mensenrechten, “Gazastrook: Aanvallen in de grensgebieden en hun gevolgen”

gevolgen” [https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ReliefWeb%20Mail%20-%20%5BPchrgaza-](https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ReliefWeb%20Mail%20-%20%5BPchrgaza-e%5D%20Fact%20Sheets_%20Gaza%20Strip_%20Aanvallen%20in%20de%20grensgebieden%20an)

[hun gevolgen.pdf](https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ReliefWeb%20Mail%20-%20%5BPchrgaza-e%5D%20Fact%20Sheets_%20Gaza%20Strip_%20Aanvallen%20in%20de%20grensgebieden%20an).

Boeren die dit landbouwgrond willen gebruiken, lopen daarbij het constante risico om door Israëlische veiligheidstroepen te worden beschoten, onder meer met scherp. Ondertussen heeft Israël Palestijnse landbouwgrond in Gaza beschadigd door het land vanuit de lucht te besproeien met herbiciden. Bij een dergelijke besproeiingsoperatie vanuit de lucht door Israël in januari 2018 werd 550 hectare landbouwgrond van 212 boeren getroffen, met een geschat verlies van 1,3 miljoen dollar.²⁷

13. Hoewel de blokkade van Israël in de lucht, op zee en op het land de voornaamste oorzaak is van de economische crisis in Gaza, is de situatie verergerd door andere interne en externe factoren.

Een aanzienlijke vermindering van de internationale hulp – met name het verlies van cruciale Amerikaanse financiering aan UNRWA – heeft verlammende gevolgen gehad.²⁸ Bovendien hangt de Palestijnse Autoriteit, als onderdeel van een aanhoudende politieke verdeeldheid, de bestaansmiddelen van duizenden werknemers in de waagschaal.²⁹ In een dergelijk politiek klimaat zal de economische crisis naar verwachting snel blijven afnemen, ten koste van de meest fundamentele mensenrechten en de fundamentele menselijke waardigheid van de bevolking van Gaza.

B. De Westelijke Jordaanoever, inclusief Oost-Jeruzalem

Kolonistengeweld

14. De spanningen tussen Israëlische kolonisten en Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever hebben een kookpunt bereikt. Het geweld door Israëlische kolonisten nam in 2018 aanzienlijk toe, wat resulteerde in de dood van drie Palestijnen, het verwonden van 83 anderen – waaronder 20 kinderen – en talrijke gevallen van vandalisme, stenen gooien en intimidatie.³⁰ In 2018 werden meer dan 200 gevallen van geweld door Israëlische kolonisten geregistreerd, wat het hoogste maandelijkse gemiddelde van incidenten sinds 2014 vertegenwoordigt.³¹ Ondertussen werden in 2018 144 aanvallen door Palestijnen op Israëlische kolonisten en andere Israëlische burgers op de Westelijke Jordaanoever gemeld, waaronder zeven dodelijke slachtoffers.³² Begin 2019 vertoonden de spanningen geen tekenen van afname, met name in de gouvernementen Nablus, Hebron en Ramallah.

15. Specifieke zorgen rijzen in de context van Hebron, sinds de verwijdering van de Tijdelijke Internationale Aanwezigheid in Hebron (TIPH) – een internationale observatie-taskforce die is aangesteld om de situatie in de verdeelde stad in de gaten te houden.³³ De Palestijnse bevolking in de H2-sector van de stad – een gebied onder de veiligheidscontrole van Israël³⁴ – is het doelwit geweest van aanvallen van Toenemende frequentie en ernst. Meldingen van agressie door kolonisten zijn met name prominent aanwezig in de Al Shuhada-straat en in de wijk Tel Rumeidah,³⁵ waar Palestijnse inwoners voortdurend vrezen voor een aanval op hun persoon en eigendommen. De weinige internationale beschermingsinstanties die in Hebron zijn gebleven, zijn ook het slachtoffer geworden van pesterijen, intimidatie en bedreigingen door kolonisten. Dergelijke incidenten hebben ertoe geleid dat verschillende organisaties zich uit de stad hebben teruggetrokken vanwege zorgen over de veiligheid van hun personeel.³⁶

16. Het geweld van kolonisten blijft grotendeels ongecontroleerd door de Israëlische veiligheidsdiensten;³⁷ De wijdverbreide straffeloosheid moedigt kolonisten aan tot hun campagne van intimidatie tegen Palestijnse inwoners. Met de terugtrekking van het TIPH, evenals de afnemende aanwezigheid van

²⁷ OCHA, “De humanitaire impact van beperkingen op de toegang tot land nabij de omheining in de Gazastrook”, 3 augustus 2018 <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-impact-restrictions-access-land-near-perimeter-fence-gaza-strip>.

²⁸ <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/palestine-us-cuts-un-refugee-agency-united-nations-speak-out-a8521396.html>.

²⁹ Haaretz, “Abbas schort salarissen en toelagen op van meer dan 5.000 inwoners van Gaza”, 15

³⁰ februari 2019 <https://www.ochaopt.org/content/high-level-violence-israeli-settlers-rise-israeli-fatalities>

³¹ Ibid. OCHA heeft 217 incidenten geregistreerd die aan Israëlische kolonisten worden toegeschreven, waaronder aanvallen en vernielingen. Palestijns bezit.

³² Ibid, voor de periode januari-november 2018.

³³ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-to-expel-international-monitoring-force-in-hebron-after-20-year-presence-1.6883412>

³⁴ https://www.ochaopt.org/sites/default/files/h2_fs_2018_v5_english11.pdf

³⁵ <http://www.maannews.com/Content.aspx?id=782539>

³⁶ <https://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/wcc-pulls-begeleiders-uit-hebron-vanwege-veiligheidszorgen>

³⁷ <https://www.timesofisrael.com/linkse-mensen-op-tour-door-hebron-bevestigd-in-zicht-dat-kolonisten-al-gewonnen-hebben/>

Volgens internationale waarnemers bevinden de Palestijnen in H2 zich in een ernstige en precare situatie, met weinig mogelijkheden tot toevlucht of bescherming tegen het geweld van de kolonisten.

17. Geweld door kolonisten is een factor die bijdraagt aan het bestaan van een dwingende omgeving in veel delen van de Westelijke Jordaanoever, waaronder Oost-Jeruzalem. In zo'n omgeving kunnen Palestijnen het gevoel hebben dat ze geen andere keuze hebben dan hun huizen te verlaten, wat neer zou kunnen komen op gedwongen verplaatsing – een ernstige schending van de Vierde Conventie van Genève en een oorlogsmisdaad volgens het Statuut van Rome.³⁸

Gedwongen uitzettingen in Oost-Jeruzalem

18. Op de bezette Westelijke Jordaanoever gaan de sloop van huizen en gedwongen uitzettingen door, wat leidt tot de ontheemding van Palestijnen en ernstige zorgen oproept over gedwongen verplaatsing.³⁹ Terwijl Israël de uitbreiding van nederzettingen steunt – inclusief die gebouwd op Palestijns privéland⁴⁰ – blijft het de sloop van Palestijnse huizen bevelen, ogenschijnlijk vanwege het ontbreken van een bouwvergunning, hoewel Palestijnen systematisch een bouwvergunning wordt geweigerd. Deze dubbele maatstaven zijn overduidelijk discriminerend, terwijl de nederzettingen zelf illegaal zijn volgens het internationaal recht.⁴¹

19. In het bezette Oost-Jeruzalem wonen 3500 Israëliërs in nederzettingen in het hart van de Palestijnse gemeenschappen.⁴² De wijk Sheikh Jarrah in Oost-Jeruzalem is bijzonder getroffen door kolonistenactiviteiten vanwege de ligging nabij de Oude Stad, en vanwege de concurrerende historische juridische aanspraken op landrechten. In 1956 werden, op grond van een overeenkomst tussen UNRWA en de Jordaanse regering – die destijds de Westelijke Jordaanoever bestuurd – 28 Palestijnse vluchtelinggezinnen hervestigd in Sheikh Jarrah.⁴³ De gezinnen huurden de huizen aanvankelijk, in de veronderstelling dat ze uiteindelijk het legale eigendomsrecht zouden ontvangen.⁴⁴

Na de Zesdaagse Oorlog van 1967 en de daaropvolgende bezetting van Oost-Jeruzalem door Israël, kwamen landzaken onder controle van de Israëlische autoriteiten. In deze context claimden twee Joodse Comités het eigendom van het land in Sheikh Jarrah op basis van een historische en religieuze overtuiging. Juridische geschillen over het land slepen al decennia aan,⁴⁵ waardoor er momenteel meer dan 200 Palestijnen in Sheikh Jarrah het risico lopen te worden uitgezet.⁴⁶

20. De familie Sabbagh is zo'n voorbeeld van een familie die met dreigende gedwongen uitzetting en een verhoogd risico op gedwongen verplaatsing wordt geconfronteerd. De Sabbaghs zijn Palestijnse vluchtelingen, oorspronkelijk afkomstig uit Jaffa, die in Sheikh Jarrah werden gevestigd onder de overeenkomst tussen UNRWA en Jordanië uit 1956. Hoewel hun oorspronkelijke huis nog steeds in Jaffa staat, kunnen ze het volgens de Israëlische wet niet terugvorderen.⁴⁷ Na een langdurige juridische strijd tegen een Israëlische kolonistenorganisatie over het betwiste landeigendom – inclusief een mislukt beroep bij het Israëlische Hooggerechtshof⁴⁸ – kreeg het gezin op 3 januari 2019 een uitzettingsbevel van de Israëlische wetshandavings- en incassoautoriteit.⁴⁹ Tweeëndertig leden van de familie Sabbagh, waaronder zes kinderen, worden nu geconfronteerd met gedwongen uitzetting uit hun huis in Oost-Jeruzalem, terwijl nog eens 19 leden direct getroffen zullen worden door het verlies van het familiebezit in het geval van de

³⁸ A/71/554 paragraaf 34 met referenties.

³⁹ <https://www.ochaopt.org/theme/verplaatsing>

⁴⁰ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-israel-says-will-legalize-west-bank-homes-built-on-private-palestinian-land-1.6919910>

⁴¹ Resolutie 2334 van de Veiligheidsraad (23 december 2016).

⁴² <https://www.ochaopt.org/content/un-officials-and-ngo-partners-call-halt-plans-displace-palestine-refugee-sheikh-jarrah>

⁴³ https://www.adalah.org/uploads/oldfiles/newsletter/eng/feb10/docs/Sheikh_Jarrah_Report-Final.pdf

⁴⁴ Ibid. In overeenstemming met bepaalde voorwaarden, waaronder het inleveren van hun vluchtelingenrantsoenkaart en het betalen van een symbolische huur.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ <https://www.ochaopt.org/content/un-officials-and-ngo-partners-call-halt-plans-displace-palestine-refugees-sheikh-jarrah>

⁴⁷ <http://peacenow.org.il/en/sabagh-family-sheikh-jarrah>

⁴⁸ <https://www.haaretz.com/middle-east-news/palestinians/.premium-israel-s-top-court-won-t-rehear-case-on-eviction-of-palestinians-in-east-jerusalem-1.6830318>

⁴⁹ <https://www.ochaopt.org/content/dreigende-uitzetting-palestijnse-familie-oost-jerusalem>

uitzetting.⁵⁰ Er zijn ernstige zorgen dat het besluit van het Hooggerechtshof om de zaak niet opnieuw te behandelen, de weg vrijmaakt voor soortgelijke uitzettingen in heel Oost-Jeruzalem.

21. Deze situatie van gedwongen uitzetting in Sheikh Jarrah weerspiegelt zich in andere Palestijnse wijken in Oost-Jeruzalem, waaronder Beit Hanina, Beit Safafa, de Oude Stad, Ras Al'Amud en Silwan. OCHA schat dat 199 Palestijnse huishoudens het slachtoffer zijn van uitzetting, waardoor 877 mensen, van wie bijna de helft kinderen, het risico lopen ontheemd te raken.

⁵¹ De uitzettingszaken, waarvan de meeste zijn aangespannen door kolonistenorganisaties, vinden plaats in de context van Israël's eenzijdige annexatie van bezet Oost-Jeruzalem. Resoluties van de VN-Veilighedsraad bevestigen dat alle wetgevende en bestuurlijke maatregelen die Israël heeft genomen om het karakter en de status van Jeruzalem te veranderen, nietig zijn. ⁵²

22. Gedwongen uitzettingen vormen een grove schending van de mensenrechtenwetgeving, waaronder burgerrechten, culturele, economische, politieke en sociale rechten. ⁵³ In het bijzonder zijn gedwongen uitzettingen verwoestende gevolgen hebben voor het genot van het recht op adequate huisvesting, voedsel, water, gezondheid, onderwijs, werk, veiligheid van de persoon, vrijheid van wrede, onmenselijke en vernederende behandeling, en bewegingsvrijheid.⁵⁴ Bovendien kan gedwongen verplaatsing, die het gevolg kan zijn van Gedwongen uitzetting is een ernstige schending van het Vierde Verdrag van Genève en tevens een oorlogsmisdaad. ⁵⁵

C. Mensenrechtenverdedigers

23. Sinds het rapport van de Speciale Rapporteur aan de Mensenrechtenraad tijdens zijn 34e zitting, Er is een toename in intimidatie en bedreigingen tegen actoren uit het maatschappelijk middenveld die opkomen voor de bescherming van internationale mensenrechten en humanitair recht in de bezette Palestijnse gebieden. De Israëlische autoriteiten blijven een aantal maatregelen gebruiken om het werk van mensenrechtenverdedigers te belemmeren en de ruimte voor belangenbehartiging en rechtszaken te beperken. Deze maatregelen omvatten bewegingsbeperkingen in de vorm van reisverboden en visumweigering, publieke stigmatisering, willekeurige arrestaties en vervolgingen, en meldingen van mishandeling.

24. Bijzonder zorgwekkend zijn de schadelijke praktijken die door politieke leiders en overheidsinstanties in Israël worden toegepast om kritiek van mensenrechtenverdedigers op bepaald overheidsbeleid het zwijgen op te leggen. Dit omvat verbale aanvallen, desinformatiecampagnes en delegitimeringspogingen, evenals het aanvallen van financieringsbronnen van het maatschappelijk middenveld. Zo beschuldigden de Money Trail Reports, gepubliceerd door het Israëlische Ministerie van Strategische Zaken in mei 2018 en januari 2019, de Europese Unie ervan financiële steun te verlenen aan organisaties die naar verluidt boycotts tegen Israël promoten. Onder de beschuldigden bevonden zich gerespecteerde Europese en Palestijnse organisaties zoals Al-Haq, het Palestijnse Centrum voor de Mensenrechten en Al-Mezan.

Israël. Het rapport beweert ook dat verschillende ngo's banden hebben met terrorisme. geeft een lijst van verklaringen of acties die naar verluidt de boycot van Israël door elke organisatie ondersteunen, gevolgd door een screenshot van de financiering die de EU aan die organisatie heeft verstrekt. De Europese Unie verwierp de beschuldigingen krachtig als ongegrond.

25. Een verdere legitimering van de schade die mensenrechtenverdedigers wordt toegebracht, wordt weerspiegeld in recente juridische ontwikkelingen. In de woorden van het Human Rights Defenders Fund in Israel: "de schade aan mensenrechtenorganisaties in Israël wordt formeel opgelegd en geïnstitutionaliseerd door parlementaire activiteit."

⁵⁶ De organisatie biedt juridisch advies en vertegenwoordiging aan mensenrechtenverdedigers in een poging de inperking van het recht op vrijheid van vereniging, meningsuiting en vergadering te beperken. Als voorbeelden noemt ze de in 2011 aangenomen anti-boycotwet (die de staat toestaat om voordelen in te trekken voor organisaties die oproepen tot boycot, en die geen onderscheid maakt tussen boycotts van goederen geproduceerd in illegale Israëlische nederzettingen in de bezette Palestijnse gebieden); de wet inzake transparantie van ngo's die in 2011 werd aangenomen.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² *Onder andere* Veiligheidsraadresolutie 252 (21 mei 1968); Resolutie 267 (3 juli 1969); Resolutie 471 (5 juni 1980); Resolutie 476 (30 juni 1980); en Resolutie 478 (20 augustus 1980).

⁵³ <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FS25.Rev.1.pdf>

⁵⁴ <https://www.ohchr.org/en/issues/housing/pages/forcedevictions.aspx>

⁵⁵ Vierde Geneefse Conventie, art. 147; Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof, art. 8.

⁵⁶ <http://hrdf.org.il/legislative-initiatives/>, 26 februari 2019.

in 2016 (die Israëlische organisaties die meer dan de helft van de buitenlandse publieke financiering ontvangen, verplicht om dit in alle publicaties te vermelden, een regel die vooral mensenrechtenorganisaties treft en tot gevolg heeft dat ze worden uitgesloten, terwijl organisaties die particuliere financiering ontvangen, niet worden getroffen); en de wijzigingen in de wet op de toegang tot Israël in 2017 (die de toegang tot Israël beperken voor personen die oproepen tot een boycot van Israël en zijn nederzettingen).

Deze initiatieven beperken de mogelijkheden van mensenrechtenverdedigers om hun legitieme werk uit te voeren, bescherming te bieden en op te roepen tot een einde aan mensenrechtenschendingen in de bezette Palestijnse gebieden, ernstig.

III. Het recht op water, natuurlijke hulpbronnen en het milieu

26. Een cluster van Palestijnse dorpen in de heuvels van Zuid-Hebron heeft hun nieuw aangelegde waterleidingen, die hen uiteindelijk van schoon stromend water voorzagen, verwoest gekregen door het Israëlische burgerbestuur, waardoor ze gedwongen werden duur water per vrachtwagen te kopen voor hun huizen en dieren.⁵⁷ In Gaza draagt de instorting van de kustwaterlaag, de enige natuurlijke bron van drinkwater in de Gazastrook en nu bijna volledig ongeschikt voor menselijke consumptie, bij aan een aanzienlijke gezondheidscrisis onder de twee miljoen Palestijnen die daar wonen.⁵⁸ In de hele Westelijke Jordaanoever delven Israëlische steengroevenbedrijven jaarlijks ongeveer 17 miljoen ton steen, waarvan bijna alles bestemd is voor de lokale Israëlische markt, ondanks strikte verboden in het internationaal recht tegen een militaire macht die een bezet gebied economisch exploiteert.⁵⁹

De Dode Zee en haar overvloedige natuurlijke hulpbronnen, waarvan een deel zich bevindt in het bezette Palestijnse gebied, zijn verboden terrein voor elke Palestijnse ontwikkeling, terwijl Israëlische bedrijven toestemming hebben om de mineralen te oogsten in een ogenschijnlijke daad van plundering.⁶⁰ Bossen olijfbomen op de Westelijke Jordaanoever – die zowel een economische bron vormen voor duizenden Palestijnse boeren als een symbool van de Palestijnse identiteit – worden routinematig vernietigd door Israëlische kolonisten met vrijwel geen straffeloosheid.⁶¹ De overdracht van Israëliisch industrieel afval naar verwerkingsinstallaties op de Westelijke Jordaanoever – door het creëren van zogenaamde 'offerzones' die minder streng gereguleerd zijn – draagt bij aan de milieuschade in het bezette gebied, zonder de betrokkenheid of toestemming van de Palestijnen.⁶²

27. Voor de bijna vijf miljoen Palestijnen die onder bezetting leven, zijn de degradatie en vervreemding van hun watervoorziening, de exploitatie van hun natuurlijke hulpbronnen en de aantasting van hun leefomgeving symptomatisch voor het gebrek aan betekenisvolle controle over hun dagelijks leven, aangezien Israël, de bezettende macht, zijn militaire bestuursbevoegdheden op een soevereine manier uitoefent, met sterk discriminerende gevolgen. Alle volkeren, inclusief de volkeren die onder bezetting leven, genieten het soevereine recht om hun natuurlijke rijkdommen te beheren,⁶³ en het internationaal recht reguleert strikt wat een bezettende macht mag doen met de hulpbronnen van een bezet gebied. Toch is de Israëlische bezetting – met haar honger naar grondgebied en nederzettingen, en haar inbeslagname van natuurlijke hulpbronnen – vrijwel niet meer te onderscheiden van annexatie.⁶⁴

28. Daarom richt dit deel van het rapport van de Speciale Rapporteur zich op de vraag of Israël zijn plechtige plicht onder het internationaal recht is nagekomen om het recht van het Palestijnse volk op hun water, hun natuurlijke hulpbronnen en hun milieu te beschermen in de context van zijn vijf decennia durende bezetting.

⁵⁷ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-waarom-wil-Israël-niet-dat-Palestijnen-stromend-water-hebben-1.6959524>

⁵⁸ S. Efron et al, De gevolgen voor de volksgezondheid van de watercrisis in Gaza (Rand Foundation, 2018).

⁵⁹ Yesh Din, The Great Drain: Israëlische steengroeven op de Westelijke Jordaanoever (2017).

⁶⁰ Al-Haq, Plundering van de Dode Zee (Ramallah, 2012). [https://](https://www.timesofisrael.com/olive-tree-sabotage-plagues-palestinian-farmers/)

⁶¹ www.timesofisrael.com/olive-tree-sabotage-plagues-palestinian-farmers/

⁶² BTselem, Made in Israel: Exploitatie van Palestijns land voor de verwerking van Israëliisch afval (2017).

⁶³ UNGA Res. 73/255 (20 december 2018): "Het bevestigen van het beginsel van de permanente soevereiniteit van volkeren die onder buitenlandse bezetting staan en hun natuurlijke hulpbronnen in beslag nemen".

⁶⁴ A/73/45717.

A. Soevereiniteit, bezetting en het recht op natuurlijke rijkdom onder Internationaal recht

Internationaal humanitair recht

29. Het relevante corpus van het internationaal humanitair recht, met inbegrip van het bezettingsrecht, is *in zijn geheel* van toepassing op het Palestijnse gebied: de Westelijke Jordaanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem en Gaza.⁶⁵ Als bezettende macht is Israël wettelijk beperkt tot het optreden als tijdelijke bezetter. _____ beheerder van het Palestijnse gebied totdat het gebied in zijn geheel, zo kort en redelijk mogelijk, wordt teruggegeven aan de inherent soevereine en beschermde bevolking: het Palestijnse volk.⁶⁶ Als zodanig verkrijgt de bezettende macht geen soevereiniteitsrecht over welk gebied dan ook en is het haar verboden stappen te ondernemen *in* de richting van annexatie.⁶⁷ Zij moet het bezette gebied te goeder trouw besturen en moet optreden als trustee in de beste belangen van de beschermde bevolking gedurende de gehele bezetting, met inachtneming van haar eigen legitieme veiligheids- en administratieve vereisten.⁶⁸ In eerdere rapporten heeft de Speciale Rapporteur vastgesteld dat Israël deze fundamentele beginselen van het internationaal humanitair recht schendt en dat het nu wordt beschouwd als de onrechtmatige bezetter van het Palestijnse Gebied.⁶⁹

30. Als tijdelijke bezetter behoort het respecteren en beschermen van de fundamentele rechten van de beschermde bevolking onder internationaal recht tot de belangrijkste wettelijke plichten van Israël.⁷⁰ Met betrekking tot de natuurlijke rijkdom van het bezette gebied – waaronder het water, de bodem en het land, het milieu en zowel de eindige als hernieuwbare natuurlijke hulpbronnen – neemt de bezettende macht een aantal specifieke juridische verantwoordelijkheden op zich. Drie daarvan kunnen hier worden genoemd.

Ten eerste heeft de bezettende macht slechts recht op een beperkt gebruik van de openbare natuurlijke hulpbronnen van het bezette gebied. Artikel 55 van het *Haags Reglement* van 1907 bepaalt dat de bezettende macht "uitsluitend als beheerder en vruchtgebruiker" van de openbare onroerende goederen van het bezette gebied handelt. ⁷¹ Hieruit vloeit voort dat zij het kapitaal van deze hulpbronnen moet beschermen volgens het beginsel van behoud. ⁷² De bezettende macht heeft dan ook geen wettelijke bevoegdheid om welke hulpbronnen of eigendommen van het gebied dan ook te exploiteren ten behoeve van haar eigen economie.⁷³ Het doel van deze regel is om elke prikkel weg te nemen voor de bezettende macht om roofzuchtig of hebzuchtig te handelen ten opzichte van het bezette gebied en de rijkdommen daarvan, en daarmee oorlog en langdurige buitenlandse heerschappij te ontmoedigen.

Anders mag de bezettende macht de natuurlijke rijkdommen van het gebied alleen gebruiken om haar strijdkrachten tijdens de bezetting uit te rusten, zoals strikt vereist door veiligheids-, militaire en administratieve noodzaak en zonder het normale gebruik te overschrijden.⁷⁴ Zij is verplicht stappen te ondernemen om de economie te herstellen door de extractie van de natuurlijke rijkdommen van het gebied mogelijk te maken ten behoeve van de beschermde bevolking, zolang deze middelen niet worden verspild, verwaarloosd of misbruikt, en ze niet worden toegeëigend ten behoeve van de economie van de bezetter.⁷⁵ Elk gebruik van deze rijkdommen dat deze toelagen overstijgt, zou waarschijnlijk neerkomen op plundering en roof, wat verboden handelingen zijn onder

⁶⁵ VN-Veiligheidsraad Resolutie 2334 (23 december 2016): "De verplichting van Israël, de bezettende macht, wordt herbevestigd om zich strikt te houden aan zijn wettelijke verplichtingen en verantwoordelijkheden krachtens de Vierde Geneefse Conventie van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd..."

⁶⁶ A. Gross, *The Writing on the Wall: Rethinking the International Law of Occupation* (Cambridge University Press, 2017).

⁶⁷ O. Ben-Naftali et al., *Het ABC van de Palestijnse Gebieden: een juridisch lexicon van de Israëlische controle over het bezette Palestijnse gebied* (Cambridge University Press, 2018).

⁶⁸ A/72/556.

⁶⁹ Ibid., en supra, voetnoot (64).

⁷⁰ P. Spoerri, "The Law of Occupation" in A. Clapham & P. Gaeta (red.), *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, (Oxford University Press, 2014), hoofdstuk 8. <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/WebART/195-200065>

⁷¹ [ihl/WebART/195-200065](https://ihl-databases.icrc.org/ihl/WebART/195-200065)

⁷² M. Bothe, "Het bestuur van bezet gebied", in A. Clapham et al (red.), *The 1949 Geneva Conventions: A Commentary* (Oxford University Press, 2015), hoofdstuk 69.

⁷³ I. Scobbie, "Natuurlijke hulpbronnen en oorlogszuchtige bezetting", in S. Akram et al (red.) *International Law and the Israeli-Palestinian Conflict* (Londen: Routledge, 2011), hoofdstuk 8.

⁷⁴ *Haags Reglement* van 1907, artikel 52.

⁷⁵ B. Saul, "De status van Westelijke Sahara als bezet gebied onder het internationaal humanitair recht en de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen" (2015), 27:3 *Global Change, Peace & Security* 301.

de bezettingswetten.⁷⁶ Bovendien is het de bezettende macht verboden om roerende privé-eigendommen te vernietigen of toe te eigenen, behalve in natura ten behoeve van het bezettingsleger en in verhouding tot de hulpbronnen van het gebied.⁷⁷

33. In de tweede plaats is het de bezettende macht volgens de *Vierde Geneefse Conventie* van 1949 absoluut verboden om ook maar één deel van haar burgerbevolking naar het bezette gebied over te brengen, en volgens 78 Deze regel is bedoeld om de overbrenging van burgers naar het bezette gebied te voorkomen. Volgens het *Statuut van Rome* wordt een dergelijke overdracht beschouwd als een oorlogsmisdad.

De verleiding van annexatie en kolonialisme. Een van de onvermijdelijke gevolgen van de overplaatsing van de burgerbevolking is dat de bezettingsmacht de natuurlijke rijkdommen van het gebied in beslag neemt om deze koloniserende bevolking in stand te houden; in dergelijke omstandigheden wordt deze rijkdom stevast op een zeer discriminerende wijze toegeëigend, ten nadele van de beschermde bevolking.⁷⁹

34. Ten derde zou de plicht van de bezettende macht om als trustee op te treden ten opzichte van de beschermde bevolking de verplichting tot goed bestuur omvatten.⁸⁰ Deze verplichting zou onder andere van de bezettende macht vergen om, voor zover mogelijk, de mogelijkheid van de beschermde bevolking te waarborgen om ten minste een adequate levensstandaard te genieten, met inbegrip van alle noodzakelijke behoeften voor het persoonlijke en economische leven, milieubehoud en het duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen.⁸¹

Deze beginselen van trusteeschap en goed bestuur zouden de plicht omvatten om de natuurlijke rijkdommen van het gebied te behouden en te beschermen ter voorbereiding op een spoedig einde van de bezetting en het volledige herstel van de soevereiniteit.⁸² Het trusteeschap- en goed bestuursbeginsel zou ook het strikte verbod op discriminatie omvatten.⁸³

Internationaal mensenrechtenrecht

35. Het internationaal recht inzake mensenrechten is te allen tijde van toepassing op alle volken en in alle omstandigheden, inclusief tijdens gewapende conflicten en militaire bezetting.⁸⁴ Ondanks hun verschillende doelen moet het internationaal recht inzake mensenrechten worden gelezen als een aanvulling op het internationaal humanitair recht in situaties van bezetting, en voldoet daarmee aan het doel van beide rechtsvormen om een brede bescherming van rechten te bieden aan iedereen, inclusief beschermde volken die onder bezetting leven.⁸⁵

36. Als zodanig staat het volledige arsenaal aan sociale, economische, culturele, politieke en burgerrechten, verankerd in het internationaal mensenrechtenrecht, ter beschikking van volkeren die onder bezetting leven om hun soevereiniteit over hun natuurlijke rijkdommen te beschermen. Het allerbelangrijkste is dat het recht op zelfbeschikking uitdrukkelijk wordt bevestigd in de openingsaline van gemeenschappelijk artikel 1(1) van de twee Internationale Verdragen inzake de rechten van de mens. ⁸⁶ Het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking is breed en herhaaldelijk erkend door de internationale gemeenschap. ⁸⁷ Een fundamenteel recht dat aan alle volkeren wordt gegarandeerd bij de uitoefening van hun recht op zelfbeschikking, is het vermogen om:

“...voor hun eigen doeleinden vrijelijk beschikken over hun natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen, zonder afbreuk te doen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de internationale economische samenwerking,

⁷⁶ DRC v. Uganda (IGJ, 19 december 2005), paras. 222-250.

⁷⁷ Supra, noot (74).

⁷⁸ Vierde Geneefse Conventie, artikel 49(6); Statuut van Rome, artikel 8(2)(b)(viii).
^{79A} /HRC/22/63.

⁸⁰ Resolutie 1483 (22 mei 2003) van de VN-Veilighedsraad gaf de militaire coalitie die Irak bezette de opdracht om “...het welzijn van het Iraakse volk te bevorderen door middel van een effectief bestuur van het grondgebied.”

⁸¹ Bothe, supra, noot (72).

⁸² VN-Veilighedsraad Resolutie 1483, supra, noot (24), erkende, met betrekking tot de bezetting van Irak, “...het recht van het Iraakse volk om... vrijelijk hun eigen natuurlijke hulpbronnen te controleren, verwelkomde de toezegging van alle betrokken partijen om de schepping van een omgeving te ondersteunen waarin zij dat zo spoedig mogelijk kunnen doen, en sprak de vastberadenheid uit dat de dag waarop de Irakezen zichzelf zullen regeren snel moet komen.”

⁸³ Vierde Geneefse Conventie, Artikel 27.

⁸⁴ Wall Advisory Opinion (ICJ, 9 juli 2004), par. 112.

⁸⁵ E/C.12/1/Add.90 (26 juni 2003), paragraaf 31.

⁸⁶ Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, artikel 1(1); Internationaal Verdrag inzake politieke en burgerrechten, artikel 1(1). Zie ook: Portugal v. Australië (IGJ, 30 juni 1995), par. 29; en Wall Advisory Opinion, supra, noot (28), par. 88.

⁸⁷ UNGA Res. 73/158 (17 december 2018).

*gebaseerd op het beginsel van wederzijds voordeel en het internationaal recht. In geen geval mag een volk van zijn eigen bestaansmiddelen worden beroofd.*⁸⁸

37. De ongerechtvaardigde exploitatie van de natuurlijke hulpbronnen van een land of gebied door een vreemde autoriteit, met inbegrip van een bezettingsmacht, zou een schending vormen van het fundamentele mensenrecht van de mensen onder vreemd bestuur om hun eigen hulpbronnen te kunnen ontwikkelen, beheren, behouden en erover te beschikken overeenkomstig hun recht op zelfbeschikking.

38. Bovendien moeten de internationale garanties van de rechten van de mens door mensen worden genoten zonder onderscheid op basis van ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.⁸⁹ Dit recht zou het recht omvatten om te genieten van de natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen van het bezette gebied zonder onderscheid, ook tijdens de bezetting.

39. Het *Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten* erkent het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard en op voortdurende verbetering van de levensomstandigheden. In geval van een bezetting is de verantwoordelijke – de bezettende macht – verplicht de nodige maatregelen te nemen om de verwezenlijking van dit recht te waarborgen,⁹⁰ met inbegrip van het faciliteren van de noodzakelijke toegang van de beschermde bevolking tot hun natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen van het gebied, teneinde een behoorlijke levensstandaard en voortdurende verbetering van de levensomstandigheden mogelijk te maken.

40. Een opkomend mensenrecht is het recht op ontwikkeling, dat voor het eerst werd afgekondigd door de Verenigde Staten. Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1986.⁹¹ De Verklaring inzake het Recht op Ontwikkeling bevat een aantal erkende mensenrechten die bindend zijn in het internationaal recht en die van toepassing zijn op de toegang tot en de bescherming van de natuurlijke rijkdommen in de bezette Palestijnse gebieden, waaronder:

- Volledige soevereiniteit over de eigen natuurlijke hulpbronnen (art. 1); • De eliminatie van buitenlandse overheersing en bezetting (art. 5); • Het verbod op discriminatie en flagrante schending van de mensenrechten (art. 6); en
- Het volledige genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden, met inbegrip van sociaal-economische rechten (art. 6 en 8).

B. Het recht op water in het bezette Palestijnse gebied

41. Water is een onmisbare voorwaarde voor leven, een essentieel publiek goed, een economische hoeksteen, een eindige hulpbron en een noodzakelijke smeltkroes voor het waarborgen van de menselijke waardigheid. Het onderscheidt de aarde van de onvruchtbare planeten om ons heen. De Verenigde Naties hebben toegang tot water erkend als een fundamenteel mensenrecht op zich, maar ook als een integraal onderdeel van de verwezenlijking van alle andere mensenrechten, waaronder het recht op een gezond milieu en het recht op ontwikkeling.

⁹² Zoals Sir Richard Jolly, voormalig medewerker van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties, schreef:

*Het benadrukken van het mensenrecht op toegang tot drinkwater doet meer dan alleen het belang ervan benadrukken. Het baseert de prioriteit op de basis van sociale en economische rechten, het benadrukt de verplichtingen van staten om toegang te garanderen, en het identificeert de verplichtingen van staten om internationale en nationale ondersteuning te bieden.*⁹³

⁸⁸ Supra, noot (86), gemeenschappelijk artikel 1(2).

⁸⁹ Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, artikel 2(2).

⁹⁰ Ibid., Artikel 11.

⁹¹ VN-AV-resolutie 41/128. De speciale rapporteur wijdde zijn eerste rapport in oktober 2016 aan de toepassing van het recht op ontwikkeling in bezet Palestina: A/71/554.

⁹² Algemene Vergadering van de Verenigde Naties Resolutie 64/292: "...het recht op veilig en schoon drinkwater en sanitaire voorzieningen als een mensenrecht dat essentieel is voor het volledige genot van het leven en alle mensenrechten."

⁹³ Geciteerd in PH Gleick, "The Human Right to Water" (1998), 1 Water Policy 487, op 489.

42. Het recht op water vereist dat de watervoorraden voldoende, veilig, acceptabel voor consumptie, fysiek toegankelijk en betaalbaar zijn.⁹⁴ Het vereist ook dat de toegang tot veilig en schoon drinkwater en sanitaire voorzieningen eerlijk en niet-discriminerend moet zijn, zowel binnen samenlevingen als tussen staten.

⁹⁵ Bovendien moeten staten zich onthouden van inmenging in het genot van het recht op water, waaronder het afzien van elke praktijk die de toegang tot waterdiensten en infrastructuur zou beperken of zou vernietigen als strafmaatregel of met het doel de beschermde bevolking te verdrijven.⁹⁶ Volgens de bezettingswetten wordt grondwater beschouwd als onroerend publiek bezit, en de toe-eigening ervan door de bezettende macht is beperkt tot normaal gebruik voor militaire en administratieve noodzaak.⁹⁷

43. Water, en de effectieve controle en het beheer ervan, vormen een essentieel onderdeel van de uitoefening van soevereiniteit in de moderne wereld. Maar nu de 51 jaar durende bezetting door Israël steeds verder is ingeburgerd, illustreert de zeer ongelijke verdeling van water die Israël oplegt het volstreekte gebrek aan substantiële controle van Palestijnen over hun dagelijks leven. Met het instorten van de natuurlijke drinkwaterbronnen in Gaza en het onvermogen van Palestijnen om toegang te krijgen tot de meeste van hun waterbronnen op de Westelijke Jordaanoever, is water een krachtig symbool geworden van de systematische schendingen van de mensenrechten die plaatsvinden in de bezette Palestijnse gebieden. Terwijl Israëliërs, inclusief degenen die in illegale nederzettingen wonen, het hele jaar door onbeperkt stromend water hebben, kampen miljoenen Palestijnen met watertekorten, veroorzaakt door verontreiniging of gebrek aan toegang.⁹⁸ De ironie is evident: hoewel Israël waterkrachttechnologie van wereldklasse heeft ontwikkeld voor de bouw en export van ontziltingsinstallaties, geavanceerde irrigatiesystemen en de terugwinning en productieve recycling van afvalwater, is het Palestijnse gebied dat het bezet, wateronzeker. De Wereldbank stelde in 2009 zelfs dat de Palestijnen in het bezette gebied de minste toegang tot zoetwaterbronnen in de regio hebben, ondanks het feit dat het Palestijnse gebied over ruime waterbronnen beschikt.⁹⁹

C. Water in de context van de Israëlische bezetting

44. Er zijn drie primaire bronnen van natuurlijk zoet water in het bezette Palestijnse gebied: (i) de Jordaan; (ii) de Kustwatervoerende laag; en (iii) de Bergwatervoerende laag, die is verdeeld in drie bekkens: (a) het Westelijke Watervoerende laag; (b) het Noordoostelijke Watervoerende laag en (c) het Oostelijke Watervoerende laag. Hoewel de Jordaan de oostelijke grens van het bezette Palestijnse gebied vormt, heeft Israël de Palestijnen sinds het begin van de bezetting in 1967 verboden water uit de Jordaan te halen door de oevers tot gesloten militaire zone te verklaren en Palestijnse pompen en irrigatiekanalen te vernietigen.

¹⁰⁰ De *Coastal Aquifer* ligt onder Gaza en de kustvlakte van Israël, maar de beschikbaarheid ervan als drinkwaterbron voor de inwoners van Gaza is ernstig in gevaar gebracht door overmatig oppompen en de infiltratie van zeewater en rioolwater.¹⁰¹ De *Mountain Aquifer* bevindt zich voornamelijk op de Westelijke Jordaanoever, maar passeert ook de Groene Lijn van 1949; het is de grootste waterbron in de regio. Israël onttrekt jaarlijks een veel groter deel van het water uit deze aquifer dan het inwonertal.¹⁰²

45. Na het begin van de oorlogszuchtige bezetting door Israël in 1967 plaatste het land al het Palestijnse watergebruik en de ontwikkeling ervan onder militaire controle. Militair Besluit nr. 92 (augustus 1967) droeg het gezag over alle waterbronnen in het bezette gebied over aan het Israëlische leger, terwijl Militair Besluit nr. 157 (november 1967) Palestijnen verbood nieuwe waterinstallaties te bouwen of bestaande installaties te onderhouden zonder militaire vergunning.

Deze bevelen zijn vandaag de dag nog steeds van kracht en gelden alleen voor Palestijnen, niet voor Israëlische kolonisten, die

⁹⁴ http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml

⁹⁵ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, Algemeen Commentaar nr. 15: Het recht op water, E/C.12/2002/11.

⁹⁶ Ibid; en Aanvullend Protocol 1 van het Verdrag van Genève (1977), artikel 54(2).

⁹⁷ Haagse Verordening van 1907, artikel 55, Scobbie, supra, noot (73).

⁹⁸ Onderzoeksdienst van het Europees Parlement, Water in het Israëlisch-Palestijnse conflict (januari 2016).

⁹⁹ Wereldbank, Beoordeling van beperkingen op de ontwikkeling van de Palestijnse watersector (april 2009). Ramallah heeft inderdaad een hogere gemiddelde jaarlijkse neerslag dan Londen, Engeland.

¹⁰⁰ Al-Haq, Water voor slechts één volk (Ramallah, 2013).

¹⁰¹ Verenigde Naties landenteam, Gaza: tien jaar later (2017).

¹⁰² Al-Haq, Waterrapport 2019 (binnenkort te verschijnen).

worden beheerst door de Israëlische wetgeving. In 1982 werd het eigendom van alle watervoorzieningssystemen op de Westelijke Jordaanoever overgenomen door Mekorot, het Israëlische nationale waterbedrijf, dat voor 50 procent in handen is van de Israëlische regering.¹⁰³

De Westelijke Jordaanoever

46. Hoewel de Oslo-akkoorden die Israël en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie begin en midden jaren negentig ondertekenden, een aantal bestuursbevoegdheden aan de Palestijnse Autoriteit overdroegen, heeft Israël zijn primaire heerschappij over de wateren van de Westelijke Jordaanoever niet opgegeven. In het kader van dit rapport waren er in Oslo drie belangrijke ontwikkelingen.

47. Ten eerste creëerden de akkoorden drie afzonderlijke controlegebieden op de Westelijke Jordaanoever, waarbij Israël de algehele veiligheidscontrole over het gehele grondgebied uitoefende en de Palestijnse Autoriteit de civiele controle over 40% van het grondgebied van de Westelijke Jordaanoever uitoefende, en daarbinnen slechts de nominale veiligheidscontrole over 18%. In Gebied C, dat 60% van de Westelijke Jordaanoever beslaat, heeft Israël exclusieve civiele en veiligheidscontrole. Alle Israëlische nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever bevinden zich in Gebied C, dat ook het grootste deel van de landbouwgronden, waterbronnen en ondergrondse reservoirs van het bezette Palestijnse gebied omvat, waartoe de Palestijnse Autoriteit geen toegang heeft.

48. In de tweede plaats bepaalde artikel 40 van het Interim-Oslo-akkoord van 1995 dat Israël de 'Palestijnse waterrechten' op de Westelijke Jordaanoever zou erkennen, maar deze rechten werden niet gedefinieerd.

De toewijzing van het water uit de bergaquifer onder het Akkoord van 1995 was overweldigend in het voordeel van Israël - Israël zou 80% van het water krijgen en de Palestijnen slechts 20%.¹⁰⁴ Onder Oslo kreeg de Palestijnse Autoriteit enige bevoegdheden om water te beheren, maar alleen binnen de gebieden A en B; het grootste deel van de infrastructuur voor waterverwerving en -ontwikkeling bevindt zich nu eenmaal in het door Israël gecontroleerde gebied C.¹⁰⁵ Terwijl de Oslo-akkoorden

Hoewel ze ontworpen waren om slechts tot 1999 te duren, bestaan ze nog steeds, en hun onrechtvaardige waterregelingen zijn zelfs toegenomen. In 2014 werd geschat dat het aandeel van het water in de bergwaterlagen 87% voor Israël was en 13% voor de Palestijnen.¹⁰⁶

49. Ten derde werd met het Oslo-akkoord van 1995 het Gezamenlijke Watercomité opgericht, dat bestond uit een gelijk aantal aangewezen waterfunctionarissen van zowel Israël als de Palestijnse Autoriteit.

Het Comité is bevoegd om water en sanitaire voorzieningen op de Westelijke Jordaanoever te reguleren, inclusief het verlenen van vergunningen, het boren van putten en het onttrekken van water. Zoals de Wereldbank echter heeft opgemerkt, heeft het Comité een effectief Israëlisch vetorecht gecreëerd over alle beheersmaatregelen en infrastructuurprojecten die door de Palestijnse Autoriteit worden voorgesteld. De Wereldbank merkte ook op dat: "De Israëlische territoriale jurisdictie in Gebied C... deze controle consolideert, wat geïntegreerde planning en beheer van waterbronnen vrijwel onmogelijk maakt voor de 107 PA."

In 2012 stopte het Comité met vergaderen, omdat de Palestijnse leden niet langer bereid waren de Israëlische aandringen op een *quid pro quo*-regeling te accepteren, waarbij Israëlische waterprojecten voor de Israëlische nederzettingen werden goedgekeurd in ruil voor de goedkeuring van enkele Palestijnse waterprojecten.¹⁰⁸ Het Comité hervatte zijn werk in 2017, met aangepaste goedkeuringsprocedures: Palestijnen kunnen nu waterleidingen en -netwerken aanleggen zonder goedkeuring van het Comité, maar Israël kan ook zijn eigen watersysteem voor de Israëlische nederzettingen ontwikkelen zonder goedkeuring van het Comité.¹⁰⁹ Wat constant blijft, volgens waterexpert Jan Selby, zijn de "toenemende waterongelijkheid [omdat] de Westelijke Jordaanoever steeds afhankelijker is geworden van Israël voor zijn watervoorziening... Hoewel Palestijnen nu autonomie zullen hebben om leidingen aan te leggen, zullen ze geen extra water hebben om erdoorheen te stromen - behalve met Israëlische toestemming."¹¹⁰

¹⁰³ Amnesty International, *Troubled Waters: Palestijnen wordt eerlijke toegang tot water ontczegd* (2010)

¹⁰⁴ B'Tselem, *Watercrisis* (2017).

¹⁰⁵ Amnesty International, *supra*, noot (103), p. 17: "[De PA] kreeg alleen de verantwoordelijkheid voor het beheer van de levering van de ontoereikende hoeveelheid water die was toegewezen voor gebruik door de Palestijnse bevolking en voor het onderhouden en repareren van een lang verwaarloosde waterinfrastructuur die al dringend grote reparaties nodig had."

¹⁰⁶ Al-Haq, *supra*, noot (102).

¹⁰⁷ *Supra*, noot (99), p. vii.

¹⁰⁸ J. Selby, "Samenwerking, dominantie en kolonisatie: het Israëlisch-Palestijnse gezamenlijke watercomité" (2013), 6:1 *Wateralternatieven* 1.

¹⁰⁹ <https://al-shabaka.org/briefs/apolitieke-aanpak-de-watercrisis-in-palestijnen/>

¹¹⁰ <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/welke-hoop-is-er-op-een-tweestatenoplossing/>

50. Van de vele kenmerken van de onrechtvaardige regelingen voor watergebruik en -beheer op de Westelijke Jordaanoever kunnen er voor de doeleinden van dit rapport twee in het bijzonder worden geïdentificeerd.

51. Ten eerste is er een aanzienlijk verschil tussen Israëliërs en Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever wat betreft hun toegang tot en verbruik van water. Een recente schatting toont aan dat inwoners van Israël en Israëlische kolonisten ongeveer drie keer zoveel water per persoon per dag verbruiken (250 liter) als Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever (84 liter).¹¹¹ Volgens B'Tselem onttrekken de Palestijnen momenteel slechts ongeveer 75% van hun aandeel in het water zoals vastgelegd in de Oslo-akkoorden (20% van de totale watervoerende laag), ondanks het feit dat de Palestijnse bevolking op de Westelijke Jordaanoever sinds 1995 bijna is verdubbeld.¹¹² Dit is te wijten aan verschillende factoren, waaronder de technische mislukking van nieuwe boringen en administratieve obstakels die Israël heeft opgeworpen met betrekking tot de vergunning voor het vervangen van oudere pijpleidingen en het boren van putten in Gebied C. Als gevolg hiervan moet de Palestijnse Autoriteit aanzienlijke hoeveelheden water van Mekorot afnemen, waarvan een groot deel afkomstig is uit de bergachtige watervoerende laag op de Westelijke Jordaanoever. Tijdens zomerdroogtes kampen Palestijnse gemeenschappen die zijn aangesloten op het Mekorot-netwerk vaak met langdurige wateruitval, terwijl naburige nederzettingen grotendeels gespaard blijven van een significante waterreductie.¹¹³

52. Ten tweede hebben de Israëlische nederzettingen een belangrijke rol gespeeld in het voortduren van de discriminerende waterwinning en het watergebruik op de Westelijke Jordaanoever. Alle Israëlische nederzettingen zijn aangesloten op het nationale watersysteem van Mekorot en ontvangen water van ontwikkelde landen voor drinkwater, sanitaire voorzieningen en commercieel gebruik. Daarentegen hebben ongeveer 180 Palestijnse gemeenschappen in Gebied C geen aansluiting op een waterleidingnet, waardoor ze afhankelijk zijn van ondiepe putten of water moeten kopen van tankwagens tegen een aanzienlijke prijs.¹¹⁴ De verschillen zijn het grootst in de Jordaanvallei: cijfers uit 2013 laten zien dat de 10.000 Israëlische kolonisten in de vallei het leeuwendeel ontvingen van de 32 miljoen kubieke meter water die dat jaar door Mekorot uit de bergwaterlaag werd geboord voor huishoudelijk en agrarisch gebruik. Ter vergelijking: de 2,7 miljoen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever kregen slechts 103 miljoen kubieke meter water uit de Westelijke Aquifer toegewezen.¹¹⁵ Bovendien hebben sommige Israëlische nederzettingen met hulp van het Israëlische leger de controle over Palestijnse waterbronnen op de Westelijke Jordaanoever overgenomen. De Palestijnen die geen toegang meer hebben tot hun bronnen, hebben vaak geen aansluiting op het waterleidingnet en waren afhankelijk van de bronnen als hun belangrijkste of enige bron voor drinkwater en landbouwbehoeften.¹¹⁶ Demonstraties van Palestijnse dorpingen tegen de inbeslagnames hebben geleid tot geweld en doden.¹¹⁷

Gaza

53. De watersituatie in Gaza is een crisis die grenst aan een humanitaire catastrofe. De Verenigde Naties schatten in 2017 dat meer dan 96% van het grondwater in de Coastal Aquifer – de enige natuurlijke waterbron van Gaza – ongeschikt was geworden voor menselijke consumptie, en dat de Aquifer zonder radicale interventie tegen 2020 onherstelbaar beschadigd zou zijn als drinkwaterbron.¹¹⁸

Gaza is door meerdere factoren aan de rand van de afgrond gebracht, waaronder: de groeiende bevolking; de daaruit voortvloeiende overmatige onttrekking van de brongrondstof; de aanzienlijke verontreiniging van de grondstof door rioolwater en zeewater; een zwakke en snel krimpende economie in combinatie met extreme armoede; de herhaaldelijke vernietiging van de water-, sanitaire voorzieningen- en energievoorzieningssystemen door Israël tijdens zijn verschillende militaire campagnes sinds 2006; de verstikkende blokkade van Israël, met inbegrip van de beperkingen die het oplegt aan de import van goederen voor tweërlei gebruik (waaronder waterpompen, reserveonderdelen, leidingen en zuiveringschemicaliën); en een ernstige intra-Palestijnse

¹¹¹ EPRS, supra, noot (98). De Wereldgezondheidsorganisatie adviseert minimaal 100 liter water per persoon per dag voor huishoudelijk gebruik.

¹¹² B'Tselem, supra, noot (104).

¹¹³ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-palestijnse-stad-uitgedroogd-na-de-beperking-van-de-watervoorziening-van-Israël-1.5401178>

¹¹⁴ B'Tselem, supra, noot (104). <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-no-shortage-of-discrimination-when-it-comes-to-water-in-the-west-bank-1.5404471>

¹¹⁵ www.haaretz.com/israel-news/.premium-no-shortage-of-discrimination-when-it-comes-to-water-in-the-west-bank-1.5404471

¹¹⁶ VN OCHA, Hoe onteigening plaatsvindt (maart 2012).

¹¹⁷ B. Ehrenreich, De weg naar de bron (Penguin, 2017).

¹¹⁸ VN-landenteam, supra, noot (101).

politieke verdeeldheid; afnemende financiering van internationale donoren.¹¹⁹ Ongeveer 86% van de watervoorraden van Gaza wordt uit de Aquifer gepompt. In 2000 voorzag het openbare waternetwerk meer dan 98% van de inwoners van Gaza van veilig drinkwater; in 2014 was dat cijfer gedaald tot 10,5%. De meeste inwoners van Gaza – van wie meer dan 60% voedselonzekeer is en meer dan 55% werkloos is – zijn nu afhankelijk van water van lage en gemiddelde kwaliteit dat 10-30 keer duurder is. Terwijl de gemiddelde kosten in het Westen 0,7% van het maandloon bedragen, gaat een derde van het maandloon van de inwoners van Gaza naar de aankoop van water, voor degenen die het zich kunnen veroorloven. Gezien de hoge mate van armoede zijn veel inwoners van Gaza afhankelijk van vervuild water uit de openbare kranen die slechts een paar keer per week open zijn.¹²⁰

54. De watercrisis in Gaza vormt een ernstig gevaar voor de volksgezondheid van de inwoners. Het gebrek aan een zekere energievoorziening – vanwege een door de oorlog beschadigde energiecentrale, een chronisch gebrek aan brandstof om de restanten van de centrale te laten draaien en onveilige externe bronnen – heeft ertoe geleid dat het afvalverwerkingssysteem van Gaza slecht functioneert, als het überhaupt functioneert. Dit resulteert in de lozing van 110.000 kubieke meter gedeeltelijk of volledig onbehandeld afval per dag in de Middellandse Zee. Meer ongezuiverd rioolwater wordt verzameld in onstabiele lagunes en afvalpoelen, die vaak in de ondergrond en de watervoerende laag lekken. Dit alles heeft geleid tot zeer hoge nitraat-, chemicaliën- en chloorgehalten in de wateren van Gaza, wat bijdraagt aan de dreiging van door water overgedragen ziekten. Volgens een rapport van Rand Corporation uit 2018 is meer dan een kwart van alle gemelde ziekten in Gaza het gevolg van slechte waterkwaliteit en afgelegen toegang tot water. Het rapport merkte ook op dat watergerelateerde ziekten de belangrijkste oorzaak zijn van kindersterfte.¹²¹ Uit een onderzoek van UNICEF uit 2011, aangehaald door Rand, bleek dat 12% van de sterfgevallen onder jonge kinderen en baby's in Gaza te wijten was aan diarree, een ziekte die volledig voorkomen had kunnen worden.¹²² In ziekenhuizen in Gaza heeft het gebrek aan veilig water geleid tot ernstige problemen bij de sterilisatie van apparatuur en de handen van zorgmedewerkers, waardoor het risico op infecties is toegenomen.¹²³ In het rapport van Rand werd de epidemiologische vrees geuit dat het, gezien de groeiende waternood en het recente verlies van internationale financiering voor vaccinatieprogramma's, slechts een kwestie van tijd is voordat er een ernstige epidemie uitbreekt.

55. Oplossingen voor de watercrisis in Gaza zijn zowel technologisch als politiek van aard. Er is een grote ontziltingsinstallatie gepland in centraal Gaza, maar de bouw ervan vereist nog steeds aanzienlijke internationale financiering en zou slechts in een klein deel van de waterbehoefte van Gaza kunnen voorzien. Het is essentieel om het elektriciteitsnet van Gaza te herstellen en betrouwbare en betaalbare elektriciteit te produceren. Dit is nodig om de bouw en exploitatie van de ontziltingsinstallatie mogelijk te maken, rioolwaterzuiveringsinstallaties te bouwen, te repareren en te exploiteren, de economie van Gaza nieuw leven in te blazen en huizen en werkplekken van constante stroom en water te voorzien. Grote investeringen in zonnepaneelparken zouden economisch voordelig zijn, ecologisch duurzaam en ondersteunend voor een masterplan om de waterbronnen van Gaza te herstellen.¹²⁴ Maar zoals een recente medische studie in *The Lancet* opmerkte: "Bezetting en belegering vormen de voornaamste belemmeringen voor de succesvolle bevordering van de volksgezondheid in de Gazastrook."¹²⁵ Totdat Israël de blokkade van Gaza volledig opheft en totdat de Palestijnen in Gaza hun bewegingsvrijheid en hun recht op ontwikkeling zonder bezetting kunnen uitoefenen, zullen zelfs de meest inventieve technologische oplossingen voor de watercrisis in Gaza altijd vatbaar zijn voor de grillen van een scheve machtsverhouding en asymmetrische

oorlog.

D. Natuurlijke hulpbronnen en de bezetting

56. Israël's benadering van de natuurlijke hulpbronnen van het bezette Palestijnse gebied is erop gericht deze te gebruiken zoals een soeverein land zijn eigen middelen zou gebruiken. In plaats van gehoor te geven aan de herhaalde verzoeken van de internationale gemeenschap om het internationaal recht te respecteren en toe te passen tijdens de bezetting, heeft Israël herhaaldelijk vertrouwd op misvormde en marginale interpretaties van

¹¹⁹ Rand Corporation, supra, noot (58).

¹²⁰ VN OCHA, Gaza-energiecrisis (10 november 2017); VN-landenteam, supra, noot (101).

¹²¹ Supra, noot (58).

¹²² UNICEF, Bescherming van kinderen tegen onveilig water in Gaza (2011).

¹²³ VN-OCHA, studie waarschuwt voor crisis in water- en sanitaire voorzieningen in Gaza (16 november 2018).

¹²⁴ Supra, noot (58).

¹²⁵ RJ Smith, "De gevolgen van de Israëlische belegering voor de gezondheidszorg in de Gazastrook" (2018), 391 *The Lancet* S37.

de wet en het pure economische recht om de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen van het bezette gebied te rechtvaardigen. Drie voorbeelden illustreren dit fenomeen.

57. Winning van delfstoffen: Israël heeft mijnbouwconcessies verleend aan tien door Israël geëxploiteerde steengroeven in gebied C van de Westelijke Jordaanoever. Volgens Yesh Din is het volume van de winning van delfstoffen de afgelopen jaren aanzienlijk toegenomen, met een productie van 17 miljoen ton in 2015. Ongeveer 94% van de productie – die steen, grind en gips oplevert – wordt naar Israël verscheept voor bouw- en infrastructuuroeleinden. Deze activiteiten op de Westelijke Jordaanoever vormen 20%-30% van Israël's jaarlijkse steengroevebehoeften, met royalty's die aan de staat Israël worden betaald.¹²⁶ In 2011 betwistte Yesh Din de rechtmatigheid van de Israëlische steengroeveactiviteiten voor het Israëlische Hooggerechtshof.¹²⁷ In een uitspraak die de traditie van het Hof weerspiegelt om juridische sancties te verlenen voor vele aspecten van de bezetting,¹²⁸ verwierp het Hof het verzoekschrift. Het Hof oordeelde dat de *Haagse Conventie van 1907* economische ontwikkeling en een normaal leven onder bezetting toestaat, maar zonder onderscheid te maken tussen de belangen van de beschermde bevolking en de verboden op economische uitbuiting door de bezettende macht. Volgens Michael Sfard, een Israëlische advocaat op het gebied van de mensenrechten, heeft het Hooggerechtshof in de zaak rond de steengroeve het volgende geoordeeld: "...de beperkingen op de bevoegdheden van de bezetter om de natuurlijke hulpbronnen van een bezet gebied te exploiteren, omgezet in een machtiging om juist die koloniale onderneming die zij juist wilden uitroeien, voort te zetten."¹²⁹

58. De Dode Zee: Een deel van de Dode Zee ligt in het bezette Palestijnse gebied. Het gebied bevat aanzienlijke natuurlijke en minerale rijkdommen, waaronder grondwater, zout, zand, kalium en modder (waarvan de laatste wordt gebruikt voor de cosmetica-industrie). De Zee ligt in Gebied C van de Westelijke Jordaanoever, en aanzienlijke delen van het omliggende gebied zijn door Israël uitgeroepen tot gesloten militaire zones en verboden terrein voor Palestijnen. Volgens een studie van Al-Haq uit 2012 waren er ongeveer 50 Israëlische cosmeticafabrieken actief in het gebied van de Dode Zee (waarvan sommige in bezet Palestina en andere in Israël), die de modder en andere gerelateerde grondstoffen ontgonnen om eindproducten te maken voor zowel de binnenlandse als de exportmarkt.¹³⁰

59. Olie- en gasontwikkeling: Momenteel is de staat Palestina bijna volledig afhankelijk van Israël voor zijn energie- en elektriciteitsvoorziening. Dit leidt niet alleen tot grote inkomstenverliezen vanwege de invoerrechten en toeslagen die Israël heft op de import van gas, olie en petroleum via Israël in het bezette Palestijnse gebied, maar draagt ook bij aan een verstoorde economie die een essentieel onderdeel van haar eigen ontwikkeling niet kan beheren. Toch is er potentieel. In de Middellandse Zee, voor de kust van Gaza en Israël, liggen aanzienlijke olie-, gas- en schalieolievoorraden. Israël handhaaft sinds 2006 een strenge zeeblokkade van Gaza en heeft de wateren van het bezette Palestijnse gebied gesloten voor elke exploratie naar grondstoffen.¹³¹ Sindsdien

In 2016 veilde Israël zeeblokken voor de kust voor internationale olie- en gasbedrijven voor de exploratie van grondstoffen. Ten minste vier van de zeeblokken liggen kennelijk in wateren voor de kust van Gaza, en mensenrechtenorganisaties, waaronder al-Haq, hebben potentiële bidders gewaarschuwd voor de mogelijke gevaren die met deze blokken gepaard gaan.¹³² Er zijn

andere olievoorraden aangetroffen in de buurt van de Groene Lijn tussen de Westelijke Jordaanoever en Israël, en er zijn soortgelijke zorgen geuit over de soevereiniteit over deze natuurlijke hulpbronnen.¹³³

E. Milieubescherming en de bezetting

60. Staten zijn verplicht ervoor te zorgen dat het genot van mensenrechten niet wordt aangetast door schade aan het milieu, en om wettelijke en institutionele kaders te creëren die bescherming bieden tegen

¹²⁶ Yesh Din, hierboven, noot (59).

¹²⁷ Yesh Din – Vrijwilligers voor mensenrechten v. Commandant van de IDF-troepen op de Westelijke Jordaanoever, HCJ 2164/09 (26 december 2011).

¹²⁸ D. Kretzmer, *De bezetting van rechtvaardigheid* (SUNY Press, 2002).

¹²⁹ O. Ben-Naftali et al, *supra*, noot (67), hfst. U.

¹³⁰ Al-Haq, *supra*, noot (60).

¹³¹ Al-Haq, *Annexing Energy* (2015). [http://](http://www.alhaq.org/advocacy/topics/housing-land-and-natural-resources/1322-al-haq-warns-third-states-and-gas-companies-against-bidding-for-gas-licenses-in-disputed-waters-off-the-israeli-and-palestinian-coast)

¹³² www.alhaq.org/advocacy/topics/housing-land-and-natural-resources/1322-al-haq-warns-third-states-and-gas-companies-against-bidding-for-gas-licenses-in-disputed-waters-off-the-israeli-and-palestinian-coast

¹³³ Al-Haq, *supra*, noot (131).

milieuschade die de uitoefening van mensenrechten in gevaar brengt.

134

Milieurechtvaardigheid is een integraal onderdeel van het internationaal milieurecht. Dit concept is gebaseerd op de beginselen van zorg en preventie, die zowel staten als niet-statelijke actoren verplichten het milieu te beschermen en te koesteren, en activiteiten die schadelijk zouden zijn voor het milieu te verminderen, te beperken en te controleren.¹³⁵ Publieke consultatie en transparantie zijn essentieel voor het handhaven van deze beginselen. In de bezette Palestijnse gebieden oefent de bezettende macht aanzienlijke controle uit over het lot van het milieu, en in sommige gevallen hebben haar acties negatieve gevolgen voor de mensenrechten, met name als gevolg van de milieueffecten van deze acties. Bovendien kunnen de milieueffecten van Israël's praktijken niet alleen door Palestijnen worden gevoeld, maar ook door door Israëliërs en anderen in de regio. Er zijn twee voorbeelden van bezorgdheid die hier kunnen worden benadrukt.

61. Afvalverwerking: Ten minste 15 Israëlische afvalverwerkingsinstallaties zijn gebouwd op de Westelijke Jordaanoever – een gebied dat buiten het Israëlische nationale milieuregelgevingsregime valt – om gevaarlijke verontreinigende stoffen zoals rioolslib, gebruikte oliën, oplosmiddelen, elektronisch afval, batterijen en besmettelijk medisch afval te verwerken. In een recent rapport betoogt B'Tselem dat Israël heeft geprobeerd de hoge kosten van de naleving van strenge binnenlandse milieuregelgeving af te wentelen door zogenaamde 'offerzones' te creëren op de Westelijke Jordaanoever.¹³⁶ Israël beschouwt de Westelijke Jordaanoever als een aparte juridische entiteit waar de milieuwetgeving niet van toepassing is, maar behandelt het gebied als zijn eigen grondgebied doordat het geen toestemming van de Palestijnse Autoriteit vraagt om afval te verwerken. Israël's acties lijken in strijd te zijn met zijn trustee-verplichtingen als bezettingsmacht en met zijn mensenrechtenplicht om de levering van kwalitatief goede volksgezondheid en hygiëne voor de beschermde bevolking te waarborgen.¹³⁷ Bovendien is de impact van deze 'offerzones' op de lokale watervoorziening en op de gezondheid van de mensen in de omliggende gemeenschappen onbekend.

62. Dode-Rode Zee Project: Sinds 2013 onderhandelen Israël, Jordanië en Palestina over een waterproject dat water van de Rode Zee naar het zuidelijke deel van de Dode Zee zou transporteren, waar het zou worden ontzilt. Als onderdeel van het project zou jaarlijks naar schatting 32 miljoen kubieke meter water aan de Palestijnen worden verkocht en getransporteerd naar de Westelijke Jordaanoever (22 miljoen kubieke meter) en Gaza (10 miljoen kubieke meter). Sommigen hebben het project geprezen als een voorbode van welvaart en politieke samenwerking.¹³⁸ Anderen, met name mensenrechtenexperts, hebben hun bezorgdheid geuit over de ernstige milieuschade die de Dode Zee al heeft opgelopen door de aanzienlijke overexploitatie van haar hulpbronnen en wateren. Een belangrijke lakmoesproef om de waarde van het project te beoordelen, zal zijn of het de staat Palestina in staat zal stellen meer zeggenschap over haar wateren te verwerven. Als de controle over het project voornamelijk in handen blijft van de bezettingsmacht, zonder dat Palestijnen daadwerkelijk jurisdictie kunnen krijgen over de delen van de Dode Zee binnen het bezette gebied, dan zou het Dode-Rode Zee-project er simpelweg toe kunnen leiden dat Israël meer macht krijgt op weg naar annexatie.¹³⁹

IV. Conclusies

63. Een bezettingsmacht die haar verantwoordelijkheden onder het internationaal recht serieus neemt, zou in het belang van de bezette bevolking handelen en ernaar streven haar buitenlandse heerschappij zo snel mogelijk te beëindigen. Zij zou erkennen dat de natuurlijke rijkdommen, het milieu en de hulpbronnen van het gebied toebehoren aan de beschermde bevolking. Als zodanig zou zij hen aanmoedigen om steeds meer gezag en beheer over deze rijkdommen op zich te nemen als een noodzakelijke voorwaarde voor een korte en succesvolle bezetting en een vreedzame en coöperatieve toekomst. Een bezettingsmacht die zich door deze principes laat leiden, zou niet plunderen. Zij zou zowel de publieke als de private rechten respecteren.

¹³⁴ A/HRC/25/53, par. 79-84.

¹³⁵ P. Sands, *Principles of International Environmental Law* (2e druk) (Cambridge University Press, 2003).

¹³⁶ 'Offerzones' is de term die wordt gebruikt om de verschijnselen te beschrijven waarbij de afvalindustrie op zoek gaat naar Gemeenschappen of landen waar de regelgeving voor gevaarlijk afval minder streng wordt gereguleerd en gehandhaafd. Vaak bevinden offerzones zich in de buurt van arme en machteloze bevolkingsgroepen, die uiteindelijk onevenredig veel worden blootgesteld aan milieuschade.

¹³⁷ B'Tselem, supra, noot (62).

¹³⁸ <https://www.nytimes.com/2017/07/13/opinion/israelis-and-palestinians-water-deal.html>

¹³⁹ Al-Haq, supra, noot (60).

Privébezit. Elke ontwikkeling of elk gebruik van de natuurlijke hulpbronnen zou strikt binnen de grenzen van het vruchtgebruik plaatsvinden. Het zou gericht zijn op behoud en behoud. Bovenal zou het de natuurlijke hulpbronnen van het bezette gebied niet toe-eigenen voor eigen gewin of exploitatie.

64. Israël is extreem ver afgedwaald van deze wettelijke verantwoordelijkheden. Sterker nog, zijn tijdelijk-permanente bezetting van het Palestijnse gebied is het negatieve beeld geweest van wat er van een trouwe bezettingsmacht wordt verwacht. Gedurende zijn vijf decennia als bezetter heeft het zich privé- en openbaar bezit toegeëigend zonder rechtmatige bevoegdheid. Het heeft het Palestijnse gebied beschouwd als zijn eigen grondgebied voor verwervingsdoeleinden en als het grondgebied van iemand anders met het oog op de bescherming van de bezette bevolking. De onteigening van Palestijnse waterkrachtbronnen schendt zowel het internationaal humanitair recht als het recht op mensenrechten en minacht de principes die ten grondslag liggen aan het recht op water. De inbeslagname van de natuurlijke hulpbronnen van het gebied en de minachting voor het milieu beroven de Palestijnen van essentiële middelen die het nodig heeft mocht het ooit zijn vrijheid bereiken. Het recht op ontwikkeling in Palestina is een dode letter geworden. Kunnen we niet eens de rekensom maken om te begrijpen dat deze realiteiten elke zichtbare weg naar Palestijnse zelfbeschikking in de weg staan, en in plaats daarvan leiden tot een sombere toekomst die gevaren met zich meebrengt voor beide volkeren?

V. Aanbevelingen

65. De Speciale Rapporteur beveelt de Israëlsche regering aan het internationaal recht na te leven en een einde te maken aan de 51 jaar durende bezetting van het Palestijnse gebied. De Speciale Rapporteur beveelt de Israëlsche regering voorts aan de volgende onmiddellijke maatregelen te nemen:

- (a) Volledig voldoen aan resolutie 2334 (2016) van de Veiligheidsraad betreffende de nederzettingen;
- (b) De blokkade van Gaza beëindigen, alle beperkingen op import en export opheffen en de wederopbouw van de huisvesting en infrastructuur faciliteren, waarbij rekening wordt gehouden met gerechtvaardigde veiligheidsoverwegingen;
- (c) de bescherming te waarborgen van personen die hun recht op vrijheid van vreedzame vergadering en vereniging en vrijheid van meningsuiting willen uitoefenen, met inbegrip van mensenrechtenverdedigers;
- (d) Een einde maken aan gedwongen uitzettingen en huissloop, aangezien deze bijdragen aan het ontstaan van een dwingende omgeving en kunnen leiden tot gedwongen verplaatsing, een ernstige schending van het Vierde Verdrag van Genève.
- (e) Een internationaal Marshallplan creëren voor Gaza en de Westelijke Jordaanoever, met inbegrip van Oost-Jeruzalem, dat – hand in hand met het vastgestelde einde van de bezetting – zou investeren in en de infrastructuur van het Palestijnse gebied zou moderniseren, de onderwijs- en opleidingscapaciteit zou vergroten, de juridische cultuur van mensenrechten zou verbeteren en de economische en sociale sectoren zou stimuleren om de uitdagingen van zelfbeschikking aan te gaan.

66. Met betrekking tot de natuurlijke hulpbronnen en het milieu beveelt de speciale rapporteur aan dat de regering van Israël onmiddellijk de volgende maatregelen neemt:

- (a) Een einde te maken aan praktijken die de toegang van Palestijnen tot hun natuurlijke hulpbronnen aantasten, die in strijd zijn met de plichten van Israël als bezettende macht en die een negatieve impact hebben op de verwezenlijking van de mensenrechten van de beschermde Palestijnse bevolking;
- (b) Zorg voor een eerlijke toegang tot schoon water, wat zowel een fundamenteel mensenrecht op zichzelf is als een integraal onderdeel van de verwezenlijking van een reeks andere mensenrechten;
- (c) Een einde maken aan de ontginning van natuurlijke hulpbronnen die niet plaatsvindt ten behoeve van de beschermde bevolking, maar in plaats daarvan ten behoeve van de bezettende macht, een praktijk die verboden is volgens het internationaal humanitair recht;
- (d) Zorgen dat gevaarlijk afval wordt afgevoerd in overeenstemming met de internationale normen en dat de afvalverwerking geen inbreuk maakt op de menselijke gezondheid.

rechten van de beschermde bevolking, en erkennen dat de verwijdering van gevaarlijk materiaal een probleem is dat gevolgen heeft voor alle omliggende gebieden, gezien de onderlinge verbondenheid van het lokale milieu;

(e) Zorgt ervoor dat, gedurende de resterende periode dat Israël de bezettingsmacht is, alle eerdere overeenkomsten over water tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit opnieuw worden onderhandeld, om echte gelijkheid en samenwerking te bewerkstelligen bij het eigendom, de exploratie, de distributie en het gebruik van waterbronnen in de regio.
